

Katedra Andragogiki i Gerontologii Społecznej

Uniwersytet Łódzki

Recenzja pracy doktorskiej Pana mgra Mariana Janusza Taglibera

pt.: **Doświadczenie świata domu pomocy społecznej. Między pomocą a zniewoleniem**

napisanej pod kierunkiem dr hab. Elżbiety Siarkiewicz, prof. DSW

W recenzji przedłożonej do oceny pracy doktorskiej odnoszę się do wątków, które uległy zmianie po poprawie.

Ocena strony formalnej

Struktura pracy zachowała swoją poprawność.

Literatura wykorzystana w pracy została znacznie poszerzona, o około 40 pozycji oraz 25 haseł internetowych, głównie z zakresu gerontologii oraz odnośnie koncepcji *empowerment*, a także z zakresu metodologii badań jakościowych, co odnotowuję jako wzbogacenie merytoryczne dysertacji.

Język pracy jest w tej wersji jest precyzyjny, uporządkowany i logiczny. Trzyma się kanonów języka naukowego. Jedynie pod względem formalnym zawiera nadal wiele uchybień dotyczących interpunkcji.

Wywód Autora zyskał na logice, jest uporządkowany, nie emocjonalny, wiedziony tytułami rozdziałów i podrozdziałów. Nie zawiera zbędnych powtórzeń.

Merytoryczna zawartość i ocena pracy

Zawartość pracy odpowiada tematowi wynikającemu z tytułu. Poszczególne rozdziały prezentują kolejne, logicznie następujące po sobie wątki rozważań Autora.

W treści 1. teoretycznego rozdziału *Instytucja domu pomocy społecznej* dostrzegam znaczne przeredagowanie tekstu pierwotnego. Opis zagadnienia jest szeroki i uporządkowany,

z uwzględnieniem rysu historycznego instytucji dps. Autor prezentuje dwa ujęcia tej instytucji: jako rzeczywistości nadanej i rzeczywistości doświadczanej, co łączy się m.in. z tradycją pedagogiki społecznej. Wyeliminowane zostały fragmenty zbyt emocjonalne, osobiste i zawierające autorskie przedzałożenia. Na s. 61 Autor wyraża wyważoną opinię o złożoności instytucji domu pomocy społecznej, pisząc o skomplikowaniu i niejednoznaczności rzeczywistości dps. Tekst jest przemyślany i nie zawiera powtórzeń.

2. rozdział teoretyczny *Ludzie (w) domu pomocy społecznej* także uległ znacznej poprawie i wywód zyskał na przejrzystości. Autor poszerzył i uporządkował teoretyczną perspektywę Innego jaką przyjął w swoich badaniach dla wyjaśnienia rzeczywistości dps. W tej części dostrzegam pewne uchybienia związane z nieprecyzyjnym cytowaniem: klasyfikacji typów przystosowania do starości, przypisując jej autorstwo Grażynie Orzechowskiej (s. 91), bez podania (dotarcia do) źródła tej klasycznej w gerontologii klasyfikacji, oraz używania konstrukcji „uczenie się biografii” (w tekście s. 82, w przypisie nr 214, w zapisie bibliograficznym na s. 237), zamiast uczenie się z biografii (własnej czy Innych), jeśli chodzi o cytowaną koncepcję E. Dubas. Uwaga, którą podtrzymuję z poprzedniej recenzji, choć już ze znacznie mniejszym naciskiem, dotyczy stosunkowo fragmentarycznego wykorzystania perspektywy Innego w analizie materiału badawczego.

W 3. rozdziale *Metodologiczna podstawa badań własnych* zostały wyeliminowane wątki dyskredytujące dysertację. Określono precyzyjnie zrealizowane badanie jako badanie jakościowe z kontekstem etnometodologicznym, prowadzone w naturalnym środowisku dps. Opisano zastosowaną metodę badań terenowych, wskazano na etapy realizacji badania. Nadal aktualnym pozostaje pytanie: Czy i co w zastosowanej w badaniu metodologii ma charakter pedagogiczny albo: Co pedagogowi w tym badaniu było potrzebne z podejścia etnograficznego a czego nie mógł wywieść z metodologii pedagogiki? Dlaczego więc zastosowano metodologię badań etnograficznych, pomijając metodologię badań pedagogicznych? Nie jest to zarzut, lecz oczekiwanie na wyjaśnienie stanowiska metodologicznego.

Wyniki własnych badań empirycznych zostały zaprezentowane w dwóch rozdziałach: 4 – *Instytucja i doświadczenia ludzi jako obszar budowania wsparcia i napięć* oraz 5 – *Doświadczenie życia (w) domu pomocy społecznej*. Podobnie jak wcześniej, dostrzegam duży wysiłek Autora, by te fragmenty opracowania zostały uporządkowane i pozbawione wad, o

których pisałam w poprzedniej recenzji. Metafora „teatru” przyjęta w analizach materiału empirycznego w rozdziale 4 jest adekwatna do przedzałożeń teoretycznych oraz, co ważniejsze, realiów świata dps. Zawarty w tej części materiał jest na tyle bogaty treściowo i inspirujący, że może posłużyć dalszym analizom naukowym jako materiał źródłowy. Opisy aktorów codziennego życia w dps czyta się z dużym zainteresowaniem. Odzwierciedlają one niezwykle złożone osobowości i meandryczne drogi życiowe opisywanych mieszkańców dps. To daje podstawy do namysłu, jakie trudności łączą się z pracą/współżyciem z ich „posiadaczami”, a także przynosi wyjaśnienie i w jakimś stopniu usprawiedliwienie niepowodzeń w takiej pracy i współżyciu. Opis 6 **indywidualnych** sylwetek mieszkańców dps słusznie został oddzielony od **zbiorowego** opisu 3 osób - funkcji: dyrektora/kierownika, opiekuna i pracownika socjalnego (opis dodatkowy w porównaniu z poprzednią wersją pracy). Zastosowana odmienna konwencja opisu (metodologiczny wybór) wymaga jednak wyjaśnienia.

W rozdziale – 5, w którym nie dostrzegam większych uchybień, tekst analiz jednoznacznie prowadzi do wniosku wskazującego na rozdźwięk między funkcjami założonymi a rzeczywistymi dps. Wniosek ten wynika z materiału poddawanego analizom w sposób obiektywny. Środowisko życia w dps z perspektywy codzienności ich mieszkańców to szczególnie trudna jednostkowa sytuacja, ale i zarazem duży i bolesny problem społeczny. Badania Autora uwypuklają z naciskiem ogromną potrzebę humanizacji codzienności w dps, jak i w innych instytucjach, które mają służyć pomocą osobom słabszym, chorym, niesamodzielnym, niezaradnym.

Rozprawę kończy *Epilog*, który jest próbą podsumowania pracy badawczej, zaprezentowanej w dysertacji doktorskiej, z odniesieniem do celu badań i ogólnych wniosków. Perspektywa oglądu dps w świetle badań Autora uzyskała także drugą perspektywę: nie tylko jednoznacznie negatywnej instytucji totalnej, realizującej działania pozorne i przemocowe, ale także i pozytywną jako przyjaznego miejsca na stare lata w trudnym położeniu. Te dwa obrazy dps pozostają w silnym związku z indywidualnymi doświadczeniami mieszkańców. W kontekście wniosków z badań i podsumowania wyników procesu badawczego, warto dopytać Autora o **pedagogiczne** przesłanie Jego badań i pedagogiczne rekomendacje.

Podsumowanie

Po lekturze poprawionej wersji przedłożonej do oceny dysertacji stwierdzam, że Autor wyeliminował większość uchybień, o których pisałam w pierwszej recenzji, a w szczególności te najbardziej zasadnicze pod względem merytorycznym. Dostrzegam ogromny wysiłek obiektywizacji procesu badawczego, w tym uniknięcie odniesień emocjonalnych i skrajnie subiektywnych ocen. Treść dysertacji jest oparta o dobrze dobraną interdyscyplinarną literaturę przedmiotu i jest logicznie uporządkowana. Autorowi udało się osiągnąć zamierzony cel badawczy. Wyniki badań Autora mają walor pedagogiczny i odniesienie do funkcjonowania instytucji opiekuńczych, choć Autor nie rozwija tego wątku.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedstawiona do recenzji praca doktorska pt. **Doświadczenie świata domu pomocy społecznej. Między pomocą a zniewoleniem** spełnia wymogi zgodnie z *Ustawą o tytule naukowym i stopniach naukowych z dnia 14 marca 2003 r. z późniejszymi zmianami*. Wnioskuje więc o dopuszczenie **Pana mgra Mariana Janusza Taglibera** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Elżbieta Kowalska - Dubas

